

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

замовляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

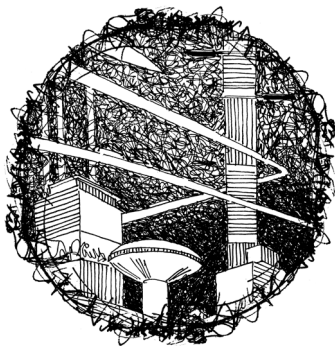
(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

М А Є С Т А Т С Л О В А

Станіслав Лем

**ПОВЕРНЕННЯ
ІЗ ЗІРОК**

® ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН

Серію «Маєстат слова» засновано 2004 року

Stanisław Lem

Powrót z gwiazd

© Barbara Lem and Tomasz Lem, 2016

Переклали з польської

Ігор Бречак, Анатолій Кисіль і Софія Скурта

Ілюстрації *Ростислава Крамара*

Охороняється законом про авторське право.

*Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавця*

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а,
м. Тернопіль, 46002, тел./факс (0352)52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com www.bohdan-books.com

Збут: (0352) 43-00-46, (067) 3504817

Книга поштою: тел.: (0352) 51-11-41, (067) 3501870,
mail@bohdan-books.com

тел.: (044) 296-89-56; (095) 808-32-79, nk-bogdan@ukr.net

1

Я не мав із собою ніяких речей, навіть плаща. Мені сказали, що не потрібно. Дозволили взяти тільки чорний светр: мовляв, нехай уже! А сорочку я таки відвоював. Сказав, що відвикатиму поступово. Уже безпосередньо в проході, під черевом корабля, серед найбільшої штовханини, де ми зупинилися, Абс подав мені руку і багатозначно посміхнувся:

– Тільки обережно...

Я пам'ятав про це і не сплющив йому пальців. Був зовсім спокійний. Він хотів сказати ще щось, але я не дав йому вимовити й слова. Відвернувся, ніби нічого не помітив, і піднявся східцями всередину. Стюардеса повела мене поміж рядами м'яких крісел на самий перед. Я не замовляв окремого купе, але не знав, чи її про це попередили. Крісло безшумно розсунулося. Вона поправила спинку, всміхнулася до мене й пішла. Я сів. Подушки бездонно м'які, як і скрізь. Спинки такі високі, що з-за них майже не видно пасажирів. Барвистість жіночого одягу вже не викликала у мене протесту, але чоловіків я все ще, хай безпідставно, підозрював у маскарадї та все ще пле-

кав надію побачити нормально одягнутих людей. Марно! Всідалися швидко, ніхто не мав багажу. Навіть портфеля чи пакунка. Жінки теж. Їх було наче більше. Переді мною – дві мулатки в пір'ясто настовбурчених, наче у папужих, шубках. Видно, панувала така пташина мода. Далі – якесь подружжя з дитиною. Після яскравих селенофонів на пероні та в тунелях, після нестерпно крикливої люмінесцентної рослинності на вулицях здавалося, що світло вгнутої стелі ледь жевріло.

Я поклав руки на коліна, бо вони мені якось ніби заважали. Усі пасажири вже сиділи. Вісім рядів сірих крісел, запах хвої, стихаючі розмови... Я очікував оголошення старту, якихось сигналів, наказу прикріпитися ременями, але нічого подібного не було. По матовій стелі спереду назад побігли невиразні тіні, неначе силуети вирізаних з паперу птахів. «Що це, в біса, за птахи? – подумав я розгублено. – Це щось означає?» Я мало не дерев'янів од надмірної уважності, викликаній постійним побоюванням зробити щось недоречне.

І так уже протягом чотирьох днів. З першої ж хвилини. Я марно силкувався збагнути все те, що діялося навколо; від постійного намагання вловити зміст розмов стомлювався так, що інколи мною оволодівало неприємне почуття, подібне до розпачу. Я був переконаний, що і мої товариші

відчувають те саме, але ми не говорили про це, навіть коли залишалися самі. Тільки кепкували зі своєї сили, з надміру нашої енергії. І справді, треба було стежити за собою.

Спочатку я не міг керувати своїми рухами: коли намагався встати, то підскакував аж до стелі, а взявши в руку якусь річ, майже не відчував її – вона здавалася мені такою легкою, наче паперовою, порожньою. Але я швидко навчився координувати рухи свого тіла. Вітаючись, нікому вже не стискав пальців до болю. Та це було, на жаль, не найголовніше.

Мій сусід зліва, огрядний, засмаглий чоловік з надто блискучими очима (може, від контактних лінз), раптом зник: боки його м'якого крісла розширилися, піднялися й зійшлися, утворивши кабінку, немов яйцеподібний кокон або розбухлий саркофаг. Ще кілька осіб опинилося в таких самих кабінах. Що вони там робили? Але з такими незвичайними явищами я зустрічався тут часто і вже не дивувався з них. Принаймні тоді, коли це мене не стосувалося. Цікаво, що до людей, які, довідавшись, хто ми такі, витріщали на нас очі, я ставився майже байдуже.

Їх подив мене мало обходив, я сприймав його як цілком природний. Обурення викликали радше наші опікуни – працівники Адапту. Певне, най-

більше – доктор Абс, бо ставився до мене як лікар-психіатр до ненормального пацієнта, вдаючи при цьому, зрештою, досить уміло, що має справу з цілком нормальною людиною. А коли ж це стало неможливим, він перейшов на дотепи. Я був уже по горло ситий його безпосередністю і добросердям. Якби запитати про нас першого зустрічного, – так мені, принаймні, здавалося, – то він визнав би мене чи Олафа таким же, як сам. Подив викликала у нього хіба що наше минуле: це воно було незвичайним. Та доктор Абс, як і кожен працівник Адапту, добре знав, що ми й справді інші. Наша відмінність шкодила нам навіть у найпростішому – ми не могли з ними як слід порозумітися, обмінятися думками, та що там! Не могли призвичаїтися відчиняти їхніх дверей, адже дверні ручки, до яких ми звикли колись, вийшли тут з ужитку ще п'ятдесят чи шістдесят років тому.

Старт відбувся несподівано. Тяжіння не змінилося й на волосинку, в герметичне нутро корабля не проникали жодні звуки, по стелі повільно пливли тіні – може, лише багаторічний досвід та інстинкт в одну мить підказали мені, що ми вже у просторі, й це була впевненість, а не припущення.

Але мене цікавило інше. Я спокійно відпочивав напівлежачи, випроставши ноги. Надто вже легко мені вдалося домогтися свого. Навіть

Освам не дуже перечив моєму намірові. Контраргументи, що я чув від них, були не дуже переконливими – сам спромігся б на ліпші. Вони обидва наполягали лише на одному: кожен з нас має летіти окремо. Не ставили мені за провину і того, що збунтував Олафа (бо якби не я, він напевне б погодився залишитися довше). Тут було над чим задуматись. Я чекав ускладнень, чогось такого, що раптом розладнає мій план, але нічого не сталося, і ось уже лечу. Ця остання подорож мала закінчитися через п'ятнадцять хвилин.

Стало зрозумілим: моя вигадка, а також моя боротьба за передчасний від'їзд не були для них несподіванкою. Реакція такого типу, очевидно, вже значилася в їхньому каталозі. Це була звичайна поведінка, властива таким зухам, як я, позначена в їхніх психотехнічних таблицях відповідним порядковим номером. Вони дозволили мені летіти – але чому? Може, з досвіду вже знали, що сам я не дам собі ради? Але як таке могло статись, якщо вся моя самостійна подорож полягала в перельоті з одного вокзалу на інший, де мене мав чекати хтось із земного Адапту і де я мав усього-на-всього зустрітись з тією людиною в домовленому місці?

Щось трапилося. Почулися збуджені голоси. Я визирнув із крісла. За кілька рядів переді мною

якась жінка відштовхнула стюардесу, котра по-вільно, автоматично (ніби від того, зрештою, не такого вже й сильного поштовху) позадкувала поміж кріслами. А та сама жінка репетувала: «Я не дозволю! Хай *воно* мене не торкається!» Обличчя тієї крикливої пасажирки я не бачив. Якийсь чоловік тримав її за руку і пропонував щось заспокійливе. Що означала ця сцена? Ніхто з пасажирів не звернув на неї уваги. Мною знову заволоділо почуття неймовірної відчуженості. Я підвів очі на стюардесу, яка зупинилася біля мене й усміхалася, як і раніше. Це не була посмішка обов'язкової зовнішньої люб'язності, котрою прикривають роздратування. Вона не вдавала із себе спокійну, а справді була нею.

– Може, хочете чогось випити? Прум, екстран, мор, сидр? – почувся мелодійний голос. Я заперечливо хитнув головою. Хотів сказати їй щось приємне, але спромігся лише на стереотипне запитання:

– Коли прибуваємо?

– За шість хвилин. А може б, ви з'їли що-небудь? Не мусите поспішати. Можна залишитися тут і після приземлення.

– Дякую, не хочу.

Вона відійшла. У повітрі, перед самим моїм обличчям, коло спинки переднього крісла, засві-

тився, наче виписуваний кінцем запаленої сигарети, напис: СТРАТО. Я нахилився, щоби розгледіти, звідки він узявся, і здригнувся. Спинка крісла подалася вперед разом з моїми плечима, м'яко облягаючи їх. Уже знав, що меблі реагують на кожну зміну положення тіла, але раз у раз забував про це. То було не дуже приємно – ніби хтось стежив за кожним моїм рухом. Я спробував повернутися в попередню позу, але зробив це, мабуть, надто енергійно. Крісло погано мене «зрозуміло» й розсунулося майже як ліжко. Я схопився. Що за біс! Більше витримки! Нарешті всівся. Літери рожевого СТРАТО затремтіли, й на їхньому місці проступили інші: ТЕРМІНАЛЬ. Ніякого струсу, попередження, свисту. Нічого. Почувся далекий звук – наче хтось засурмив, подаючи сигнал, четверо овальних дверей у кінці проходів поміж сидіннями розчинилися, і досередини корабля увірвався глухий всепоглинаючий шум, схожий на шум моря. Голоси пасажирів, які підводилися зі своїх місць, танули в ньому безслідно. Я все ще сидів, а люди виходили, їхні силуети миготіли на тлі зовнішніх вогнів зелено, бузково, пурпурово – мовби на костюмованому балу.

Коли всі вийшли, я встав. Машинально обсмикнув на собі светр. Якось дивно так, з пустими руками. Крізь відчинені двері потягло прохоло-

дою. Я оглянувся. Стюардеса стояла в одному з відсіків, не торкаючись до стіни плечима. На її обличчі застигла та сама привітна усмішка; тепер вона була спрямована до рядів порожніх крісел, які почали повільно згортатися, складатися, наче якісь м'ясисті квіти, – одні швидше, інші трохи повільніше – то був єдиний рух у цьому протяжному шумі, що плив крізь овальні отвори, нагадуючи відкрите море. «Хай воно мене не торкається!» Я раптом помітив у посмішці стюардеси щось недобре. Вже виходячи, мовив:

– До побачення...

– До ваших послуг.

Значення цих слів, таких незвичайних в устах молодої вродливої жінки, усвідомив не відразу, бо вони наздогнали мене щойно тоді, коли, одвернувшись від неї, я уже виходив з корабля. Хотів поставити ногу на сходинку, але її не намацав. Між металевим корпусом корабля і краєм перону зяяла метрова щілина. Не сподіваючись потрапити в таку пастку, я незграбно стрибнув і втратив рівновагу. Вже в повітрі відчув, як знизу мене наче підхопив струмінь невидимої сили, проніс над порожнечею і м'яко опустив на білу еластичну поверхню, що м'яко увігнулася. Певне, летючи, я мав не дуже розумний вираз обличчя, бо помітив кілька глузливих поглядів –

а може, то тільки здалося? Я швидко повернувся й рушив уздовж перону. Ракета, якою щойно прибув, лежала в глибокому ложі, відділена від країв перону нічим не загородженою щілиною. Я ніби ненароком наблизився до щілини й знову відчув невидимий пружний повітряний струмінь, який не давав мені переступити за білий край. Хотів шукати джерело тієї таємничої сили, але раптом схаменувсь: я ж уже на Землі!

Мене підхопила хвиля пішоходів: підштовхуваний ними, рушив уперед. Минула добра хвилина, перш ніж я добре розгледів величину залу. Зрештою, чи те приміщення можна було назвати залом? Жодних стін: білий, блискучий, високо завислий у повітрі розмах гігантських крил, а між ними – колони не з якогось там матеріалу, а із запаморочливо рухливого плину. Може, це били вгору велетенські фонтани густішої від води рідини, підсвічені зсередини кольоровими прожекторами? Ні, може, це скляні вертикальні тунелі, якими туди-сюди мчали низки розмальованих машин? Я вже нічого не розумів. Підштовхуваний з усіх боків у мурашиній метушні юрби, намагався знайти вільне місце, але такого тут не було. Вищій на голову від інших, я бачив, як віддаляється порожня ракета – ні, це ми пливли вперед разом з усім пероном. Угорі палахкотіли

вогні, від яких натовп виблискував та мінився. Нараз площина, на якій ми з'юрмилися, рушила вгору, і я, глянувши вниз, побачив там заповнені людьми подвійні білі смуги з чорними отворами щілин уздовж ряду застиглих корпусів ракет: таких кораблів, як наш, були десятки – рухомий перон завертав то в один, то в інший бік, рухався дедалі швидше і заходив під вищі поверхи. Здійнятий вихор куйовдив волосся тих, які стояли на площині. Тремтливі стрімкі тіні від смугастих сигнальних вогнів пролітали по них, мов по нерельєфних. Площина, якою ми їхали, раптом почала ділитися, розгалужуватися по невидимих швах; моя доріжка рухалася вже через приміщення, повні людей, котрі стояли й сиділи, осяяні безліччю дрібних блисків, – наче тут пускали кольорові бенгальські вогні.

Я не знав, куди дивитися. Переді мною стояв чоловік у пухнастому, ніби хутрянному, з металевим відблиском, одязі. Він тримав під руку жінку в пурпурній сукні у великі, ніби павині, очі, що раз у раз кліпали. Так, мені не здалося – очі на сукні справді розплющувалися й заплющувалися. Доріжка, на якій я стояв за цією парою разом з десятком інших людей, помчала ще швидше. Між площинами біло-матового скла виднілися освітлені кольоровими вогнями пасажі з прозорими

склепіннями, по яких, поверхом вище, без упину топталися сотні ніг; всеохоплюючий шум то посилювався, то затихав, коли тисячі людських голосів і якихось звуків, для мене незрозумілих, а для інших значущих, поглинав черговий тунель не відомо куди спрямованого маршруту. В глибині, на задньому плані, повітря прошивали у всіх напрямках рухливі тіні якихось машин – можливо, літаючих, – бо часом вони мчали навскіс угору або вниз, наче вгвинчувались у простір. І я мимоволі очікував якоїсь страшної катастрофи: можливо, це були повітряні залізниці, але ж ніде не бачив ані тросів, ані рейок. Коли ці бурхливі урагани льоту хоч на мить стихали, за ними виринали повні людей величаві площини, ніби літаючі пристані, що повільно рухалися в різних напрямках – розминалися, піднімалися: здавалося, вони перетинали одна одну. Важко було зупинити погляд на чомусь нерухомому, бо вся навколишня архітектоніка складалася, здавалось, із руху, зміни; й навіть те, що я спочатку сприйняв за крилату стелю, виявилось тільки навісними ярусами, на місце яких зараз стали інші, ще вищі.

Важкий пурпуровий відблиск, профільтрований кризь скляну стелю й оті загадкові колони, раптом упав на людські обличчя, наче десь далеко, в серці багатокілометрової споруди спалахнув

атомний вогонь. Зелень неонових вогнів, що безперервно стрибали, стала сірою, молочна білизна параболічних пристінків порожевіла. Ця раптова зміна кольору повітря віщувала катастрофу, принаймні мені так здалося, але ніхто не звернув на неї найменшої уваги, і я навіть не міг би сказати, коли все стало знову таким, яким було раніше.

Біля нашої доріжки появлялися вируючі зелені кола, схожі на підвішені в повітрі неонові обручі, й тоді частина людей переходила на підніжку іншої доріжки чи трапу, що присувалися. Я помітив, що через зелені лінії того світла можна вільно переходити, так, начебто вони були нематеріальні.

Протягом якогось часу я здався на волю білої доріжки, і вона везла мене далі, аж поки мені не спало в голову, що я опинивсь уже поза вокзалом, і ця неймовірна панорама вигнутого скла, котре ніби все зривається летіти, власне, і є моїм рідним містом, а те, яке я колись покинув, існує вже тільки в моїй пам'яті.

– Пробачте, – я торкнувся плеча чоловіка в хурті, який стояв поряд з жінкою, – де ми зараз?

Обоє глянули на мене. На їхніх обличчях, коли вони підвели голови, побачив здивування. Я сподівався, що їх дивує тільки мій зріст.

– На полідукті, – відповів чоловік. – Вам який стик?

Я нічого не розумів.

– Чи... ми ще й досі на вокзалі?

– Звичайно... – відповів він, трохи вагаючись.

– А... де Внутрішнє Коло?

– Ви вже проїхали. Мусите повернутися.

– Найкраще буде ратом з Меріду, – втрутилася жінка. Здавалося, всі очі її сукні вдивлялись у мене з підозрою і подивом.

– Ратом?... – повторив я безпорадно.

– Так, це там, – показала вона на зелене коло, що надпливало, а за ним піднімалося порожнє підвищення з чорно-сріблястими смугами на бочках, подібне до химерно розмальованого корпусу перекинутого на бік судна.

Я подякував і зійшов з доріжки, але, мабуть, не там, де треба, бо надзвичайної сили струмись підкосив мені ноги. Рівноваги я не втратив, але мною крутонуло так, що вже не знав, куди треба йти. Поки роздумував, що робити, місце моєї пересадки значно віддалилося від чорно-сріблястого підвищення, яке показала мені жінка, і я вже не міг його знайти. Оскільки більшість людей, котрі стояли біля мене, почали переходити на похилу доріжку, що рухалася вгору, я теж ступив на неї. Вже звідти побачив величезний напис, що палав у повітрі, – ДУКТ ЦЕНТР, решту літер з обох боків неможливо було охопити поглядом через

їхню величину. Мене безшумно винесло на перон завдовжки, певне, з кілометр, від якого саме стартував веретеноподібний літак, показуючи при зльоті поцятковане вогнями дно. Зрештою, може саме та китоподібна споруда була пероном, а я опинився на «расті» – запитати було нікого, бо навколо – ні душі. Певне я не туди потрапив. Частина мого «перону» була забудована якимись присадкуватими спорудами без передніх стін. Наблизившись, помітив щось подібне до слабо освітлених низьких кабін, у яких рядами стояли чорні машини. Я подумав, що то автомобілі. Але коли дві найближчі рушили і, перш ніж я встиг відскочити, обминули мене, відразу розвиваючи величезну швидкість, зауважив, поки вони зникли в перспективі параболічних схилів, що в них нема ні вікон, ані дверей і що вони обтічні, мовби велетенські чорні краплини. «Автомашини це чи ні? – подумав я. – У всякому разі, тут якась стоянка. Може, саме тих «растів?»» Я вирішив, що найкраще буде запитати когось, хто надійде, і поїхати разом з ним чи хоча б довідатися що до чого. Однак мій перон, злегка вигнутий, наче крило гігантського літака, був порожній, тільки чорні машини виїжджали поодиноці або відразу по кілька з металевих нір і мчали в одному й тому самому напрямку. Я підійшов до краю перону й знову

відчув ту невидиму пружну силу, що гарантувала безпеку. Справді, перон висів у повітрі, нічим не підтримуваний. Підвівши голову, я побачив багато таких самих перонів, які нерухомо зависли в повітрі, але вже без великих вогнів. Світилося лише там, де прибували кораблі. Однак це не були ракети, як та, котрою я прилетів з Місяця.

Довгенько стояв, аж поки помітив на тлі якихось інших споруд (зрештою, не знаю, чи вони були тільки віддзеркаленням цієї самої споруди, чи існували насправді) вогнисті літери, що рівномірно пропливали у повітрі: СОАМО, СОАМО, СОАМО. Невеличка перерва, блакитний спалах! – НЕОНАКС, НЕОНАКС, НЕОНАКС. Може, це були назви станцій, а може, реклама товарів – літери нічого мені не говорили.

«Хоч би вже знайти того типа», – подумав я, круто повернувся і, знайшовши доріжку, що пливла назад, з'їхав нею вниз. Виявилось, що це не та горизонталь і навіть не той зал, з якого я дістався нагору: зрозумів це, не побачивши величезних колон. Зрештою, може, то вони кудись перемістилися; тепер мене вже ніщо не дивувало.

Я опинився серед лісу фонтанів; далі потрапив до біло-рожевого залу, в якому було повно жінок. Мимохідь знічев'я встромив руку в струмінь підсвіченого фонтана – може, тому, що було

приємно натрапити на щось хоч трохи знайоме. Однак я не відчув нічого: фонтан був без води. За хвилину мені здалося, що пахнуть квіти. Понюхав руку. Пахла, як тисяча шматків туалетного мила одночасно.

Мимоволі почав витирати її об штани. Тепер я стояв уже перед цим залом, в якому було повно жінок, самих тільки жінок. Він не здавався мені схожим на вестибюль туалетної, зрештою, я не був певен, що це не так. Не бажаючи когось про це питати, я повернув назад. Молодик, одягнений так, ніби на ньому застигло розлите живе срібло, яке щільно облягало його стегна, з буфами (чи, швидше, з піною) біля плечей, розмовляв з білявою дівчиною, котра оперлася спиною на чашу фонтана. На дівчині була проста світла сукенка, і це додало мені відваги. В руках вона тримала букет блідо-рожевих квітів і, ховаючи у них обличчя, очима усміхалася до хлопця. Зупинившись біля них і вже відкривши рота, щоб заговорити, я побачив, що вона їсть ті квіти, і на якусь мить голос зрадив мені. Дівчина спокійно жувала ніжні пелюстки. Підвела на мене очі. Застигла. Але я вже звик до цього. Запитав її, де Внутрішнє Коло.

Мені здалося, хлопець неприємно здивувався чи навіть розсердився, що хтось насмілюється перервати те їхнє «сам на сам». Певне, я вчинив

нетактовно. Вражений моїм зростом, він глянув угору, потім опустил очі, ніби сподівався побачити вниз ходулі. Проте навіть не озвався.

– О, це там! – вигукнула дівчина. – Раст, ваш раст, ви ще встигнете, хутко!

Я кинувся бігти у вказаний бік, не знаючи куди, – адже навіть не уявляв, як виглядає той клятий раст. Кроків за десять побачив сріблясту воронку, що спускалася згори, основу однієї з тих величезних колон, які раніше так мене здивували. Невже це були літаючі колони? Туди з різних боків поспішали люди, і я раптом з кимось зіткнувся. Та я навіть не похитнувся, а тільки зупинився, мов укопаний, а той присадкуватий чолов'яга, в одязі помаранчевого кольору, впав! І тут сталося щось неймовірне: його хутро зів'яло на очах, запало, як проколотий м'яч! Я стояв над ним остовпілий, неспроможний навіть промимрити слів пробачення. Він підвівся, спідлоба глянув на мене, але нічого не сказав, одвернувся й пішов розгонистим кроком, маніпулюючи руками на грудях, а його одяг наповнився і знову заяснів...

На місці, що вказала дівчина не було вже нікого. Після цієї пригоди я зовсім відмовився від думки розшукати раст, Внутрішнє Коло, дукт, стик і вирішив вибратися з вокзалу. Розпитувати кожного зустрічного мені більше не хотілося. Я став

навмання на доріжку, що рухалася навскіс угору в напрямку, вказаному голубою стрілкою, один за одним легко пересік власним тілом два написи, що світилися в повітрі: МІСЦЕВІ ОКРУЖНОСТІ.

Я потрапив на досить людний ескалатор. Наступний ярус був витриманий у тоні тьмяної бронзи, помережаної золотими знаками оклику. Плавні лінії склепінь та увігнутих стін, коридори без стель, наче занурені вгорі в сяючий пух. Здавалось, я наближався до житлових приміщень; те, що довкола мене, нагадувало величезні зали готелю: віконця, нікельовані труби уздовж стін, ніші з якимись службовцями, – може, то були контори обміну чи пошта. Я йшов далі. Був уже майже певний, що цією дорогою не потраплю до виходу (бо надто довго їхав угору), гадаючи, що перебуваю у верхній частині вокзалу, і все-таки продовжував іти в тому самому напрямку. Несподівана пуста, плити малинового облицювання з іскристими зірочками, ряди дверей. Найближчі – були не причиненими. Заглянув усередину. Якийсь великий, широкоплечий чоловік зробив те саме з протилежного боку. Та це ж я у дзеркалі на всю стіну! Відхилив двері ширше. Фарфор, срібні труби, нікель – туалет.

Мені було трохи смішно, але взагалі я мало не очманів. Швидко повернув назад. Інший ко-

ридор, молочно-білі доріжки, що пливли вниз. Поручні ескалятора були м'які й теплі. Я не рахував, скільки поверхів проминув. Щоразу більше людей затримувалося біля емальованих скриньок, які на кожному кроці виростали зі стіни. Від дотику пальця щось падало їм у руку, вони ховали це в кишеню і йшли далі. Сам не знаю, чому я зробив точно так, як чоловік у просторому фіолетовому одязі переді мною; клавіш із маленьким заглибленням для кінчика пальця, дотик – і в мою підставлену долоню впала барвиста, напівпрозора тепла трубка. Струснув її, підніс до очей: якісь таблетки? Ні. А корок? Корка не було, вона зовсім не закривалася. Що воно таке? І що з ним робили ті всі? Ховали в кишеню. Напис на автоматі: ЛАРГАН. Я зупинився. Мене штовхнули. І раптом я сам собі видався мавпою, якій дали авторучку чи запальничку; на мить мене охопила сліпа лють; я зціпив зуби, примружив очі й, трохи згорбившись, влився у потік пішоходів. Коридор ширшав, ставав уже залом. Вогнисті літери: РЕАЛЬ АММО, РЕАЛЬ АММО.

Поверх людського натовпу я ще здалеку побачив вікна. Перше вікно. Панорамне, величезне.

Усі небесні сузір'я, здавалося, було кинуте на площину. Ген до горизонту, розганяючи темряву, світилися барвисті галактики майданів, скуп-

чення спіральних вогнів, заграви, що мерехтіли над хмаросягами, а на вулицях – рухомі цятки, звивистий рух світляного намиста, над усім тим по вертикалях – вир неонових вогнів, гірлянди й блискавиці, вогняні кола, літаки та пляшки, червоні спалахи сигнальних вогнів на шпильях, мигтіння сонць і кровотеча реклам. Я стояв і дивився, чуючи за собою рівномірний шерех сотень ніг. Ураз місто зникло, й у вікні з'явилося велетенське триметрове обличчя: – Ми передавали хроніку сімдесятих років із циклу «Панорами старих столиць». Тепер Транстель перемикається на студію космольотів...

Я кинувся геть. Це було не вікно. Якийсь телевізор. Я пішов швидше. Аж спітнів.

Униз. Швидше. Золоті квадрати світла, всередині них – натовпи людей, піна на склянках, майже чорна, схожа на пиво, рідина з отруйним зеленавим відтінком. Молодь – хлопці та дівчата – йшли, обнявшись по шестеро, по восьмеро, й загороджували весь прохід. Вони йшли прямо на мене й мусили рознімати руки, щоб мене пропустити. Щось смикнуло мене. Я й не помітив, що ступив на рухому доріжку. Зовсім близько промайнули здивовані очі – гарна чорнява дівчина, в чомусь ніби металічному, фосфорично блискучому. Тканина облягала її тіло так щільно,

що вона здавалася голою. Обличчя білі, жовті, над ними кілька чорних, але я їй далі залишався найвищим. Переді мною розступалися. Вгорі, за опуклими шибками мчали летючі тіні, грали невидимі оркестри, а тут тривала своєрідна прогулянка; у темних проходах – безголові постаті жінок; пух, що окутував їх плечі, світився, і тільки оголені шиї білили в ньому, як дивні стеблини, та ще відсвічувалось усипане блискітками волосся – люмінесцентна пудра чи що? Вузкий прохід привів мене в анфіладу дивовижних рухомих, ба, навіть рухливих статуй; з обох боків, що нагадували дві високі стіни уздовж широкої вулиці, лунав сміх. Хтось розважався. Що їх так розважало – ті статуї?

Величезні фігури у променях прожекторів; з них лилося рубінове, медове, густе, як сироп, світло з незвичайною концентрацією барв. Я йшов безвільно, мружачи очі, загубившись серед натовпу. Стрімкий зелений пасаж, гротескові павільйони, пагоди, до яких треба було йти через містки, безліч малих кімнат, запах смаженого, гострий, настирливий, низки газових вогників за шибками, дзенькіт скла, незрозумілі металеві звуки, що повторювались. Натовп, який виніс мене сюди, зіткнувся з іншим, потім стало вільніше, всі сідали у відкритий вагон, ні, він був

тільки прозорий, ніби вилитий зі скла, навіть сидіння здавалися скляними, хоч і були м'якими.

Я й не помітив, як опинився всередині – ми вже їхали. Вагон летів, люди перекрикували гучномовець, що повторював: «Горизонталь Меридіональ, горизонталь Меридіональ, стики на Спіро, Атале, Блекк, Фросом». Вагон ніби танув у променях світла, що пронизували його наскрізь, стіни мерехтіли смугами вогнів і барв; параболічні арки, білі перони. «Фортеран, Фортеран, стики Галії, стики зовнішніх растів, Макра», – бубонів гучномовець. Вагон зупинявся і летів далі. Я відкрив дивовижну річ: не відчувалося гальмування і прискорення, ніби не було ніякої інерції. Невже це можливо? Я перевірів це на трьох наступних зупинках, ледь-ледь згинаючи ноги в колінах. На поворотах також нічого. Люди виходили, входили, на передній площадці стояла жінка з собакою – я ніколи такого не бачив – величезний, із кулястою мордою, страшенно бридкий; у його горіхових спокійних очах відбивалися зменшені гірлянди вогнів, що летіли назад. РАМБРЕНТ, РАМБРЕНТ – замигтіли білі й синюваті сяючі труби, сходи з кришталевого блиску, чорні фронтони. Блиск поволі застигав. Вагон зупинився. Вийшовши, я завмер: над увігнутим у формі амфітеатру щитом зупинки височіла багатоповер-

хова знайома будівля. Я все ще був на вокзалі, в іншому місці того самого гігантського залу, розширеного розмахом білих площин. Підійшов аж до краю геометрично правильного заглиблення – вагон уже відійшов – і ще раз здивувався: я був не внизу, як мені здавалося, а високо, десь на сороковому поверсі, над стрічками тротуарів, що виднілись далеко внизу, над срібним пероном, який рівномірно пересувався і до котрого раз за разом наближалися видовжені мовчазні туші – неначе якісь потвори, якісь хромовані риби через рівні проміжки часу відкладали чорну й кольорову ікру. То з них висипали люди – через ряди клапанів. Над усім цим, у далечині, крізь серпанок відстані, я бачив золоті слова, що рухалися, наче по невидимій лінії: ГЛЕНЯНА РУН, ЩО ПОВЕРТАЄТЬСЯ СЬОГОДНІ В ЗАПИСІ МІМОРФІЧНОГО РЕАЛЮ, ВІДДАЄ В ОРАТОРІЇ ШАНУ ПАМ'ЯТІ РАППЕРА КЕРКСА ПОЛІТРИ. ВІСНИК ТЕРМІНАЛЬ ПОВІДОМЛЯЄ: СЬОГОДНІ В АММОНЛІ ПЕТІФАРГ ЗАКІНЧИВ СИСТОЛІЗАЦІЮ ПЕРШОГО ЕНЗОМУ. ВИСТУП ЗНАМЕНИТОГО ГРАФІСТА ПЕРЕДАМО О ДВАДЦЯТЬ СЬОМІЙ ГОДИНІ. ПЕРЕМОГА АРРАКЕРА. АРРАКЕР ПОВТОРИВ СВІЙ РЕКОРД ЯК ПЕРШИЙ ОБЛІТЕРОВЕЦЬ СЕЗОНУ НА ТРАНСВААЛЬСЬКОМУ СТАДІОНІ.

Я відійшов. Тож навіть рахунок часу змінився! Металеві тканини жіночих суконь спалахували несподіваними вогниками, коли на них падав відблиск велетенських літер, що, мов ряди кана-тохідців, пливли над морем голів. Я йшов, не думаючи про це, а щось у мені повторювало знову й знову: «Тож навіть рахунок часу змінився!» Це наче доконало мене. Я не бачив нічого, хоча дивився перед себе. Бажав лише одного: вийти звідси, видобутися з цього пекельного вокзалу, опинитися просто неба, на свіжому повітрі, побачити зорі, відчутти подих вітру.

Мою увагу привернула алея видовжених вогнів: на прозорих плитах стелі яскравий вогник виводив літери – ТЕЛЕТРАНС ТЕЛЕПОРТ ТЕЛЕТОН. Крізь стрілчасті двері (але це була якась дивовижна висяча арка, що нагадувала верхню частину ракети) я дістався до залу, вкритого застиглим золотим полум'ям. У нішах стін – сотні кабін, люди вскакували до них, вибігали поспіхом, кидали на підлогу якісь подерті смужки. Це були не телеграфні стрічки, а щось інше, з витисненими горбочками. Перехожі топталися по цих обривках. Я хотів вийти, але помилково потрапив до темної кабінки й не встиг вибратися звідти, як щось дзенькнуло, спалахнуло, ніби фотолампа, і з облямованої металом щілини, наче з поштової скриньки, висунувся

складений удвоє аркушик блискучого паперу. Взяв його, розгорнув, і звідти показалася людська голова з тонкими, напіврозтуленими, трохи скривленими губами; примруженими очима вона дивилася на мене – це був я сам! Склав папір удвоє, і пластичний привид зник. Я поволі розтулив його ще раз – нічого, ще ширше – голова знову з’явилася, ніби вискочила з порожнечі, відтята від тулуба, підвішена над аркушем паперу, і мала ця голова не дуже розумний вигляд. Деякий час розглядав власне обличчя. Що це було? Тривимірна фотографія? Поклавши аркушик до кишені, я вийшов звідти. Було таке враження, що золоте пекло падало на голови натовпу, стеля з вогняної магми здавалася нереальною, але в той же час палала справжньою пожежею, на яку, проте, ніхто не звертав уваги; люди заклопотано бігали від однієї кабіни до іншої, а далі в глибині стрибали зелені літери, колонки цифр повзли по вузьких екранах; у деяких кабінах замість дверей були штори, що блискавично злітали вгору, коли хтось наближався до них. Нарешті я знайшов вихід.

Дугоподібний коридор з похилою підлогою, як це часом буває в театрі, стіни оздоблені стилізованими черепашками; вгорі безконечно мчали слова: ІНФОР ІНФОР ІНФОР.

Уперше я побачив інфор на Місяці, й тоді він видався мені штучною квіткою.

Я наблизив обличчя до блідо-зеленої чаші, яка відразу ж, ледве я встиг розтулити уста, застигла в чеканні.

– Як мені вийти звідси? – запитав я майже без-
тямно.

– Куди вам треба? – озвався теплий альт.

– До міста.

– До якої дільниці?

– Байдуже.

– На який рівень?

– Усе одно, аби вийти з вокзалу!

– Меридіональ, расти: сто шість, сто сімнадцять, нуль вісім, нуль два. Тридукт, горизонталь АФ, АГ, АЦ, горизонталь окружних міфів – дванадцять і шістнадцять; горизонталлю Надір можна вийти в будь-якому південному напрямку. Центральна горизонталь глідерів місцевого призначення – червона, далекого прямування – біла – А, Б і В. Горизонталь ульдерів – від третього і вище... – співучо виводив жіночий голос.

Мені хотілося вирвати зі стіни мікрофон, який з такою увагою схилився до мого обличчя. Я відійшов. «Ідіот! Ідіот!» – звучало у мені з кожним кроком. Екс Екс Екс Екс – повз угорі напис, оповитий легким лимонним серпанком. Може, то Ексіт? Вихід?

Велетенські літери: ЕКСОТАЛЬ. Я потрапив у сильний струмінь теплого повітря, аж холоші на мені залопотіли. І опинився просто неба. Але нічна п'ятьма зникла кудись далеко, розсунута морем вогнів. Величезний ресторан – столики, тахлі яких мінилися різними кольорами, над ними – освітлені знизу й тому трохи ненатуральні обличчя з різкими тінями. Низькі крісла, чорна рідина із зеленою піною в склянках, лампіони, з яких сипалися дрібні іскри чи, може, радше світляки летіли палаючою хмарою. Хаос вогнів скрадав зорі. Підвівши голову, я побачив лише чорну пустку. І все-таки дивна річ: цієї миті невидиме небо наче вдихнуло у мене бадьорість. Я стояв і дивився. Хтось легенько зачепив мене на ходу, я відчув запах парфумів, сильний і разом з тим приємний: то пройшла пара. Дівчина обернулася до хлопця, її груди й плечі окутував пухнастий серпанок; парубок її обіймав, вони танцювали. «Ще танцюють, – подумав я. – Добре хоч це». Пара зробила кілька кроків, бліде ртутне коло підняло її догори разом з іншими парами; їхні темно-червоні тіні рухалися під величезним круглим диском. Коло не спиралося ні на що, не було навіть осі, воно просто оберталося в повітрі під звуки музики. Я пішов поміж столиками. М'який пластик під ногами закінчився,

і я пішов по шерехатому камінню. Пройшовши крізь світляну смугу, опинився у скелястому гроті. Побачив десяток чи кілька десятків готичних нефів, виготовлених зі сталактитів, отвори печер були оздоблені напливами перлистих мінералів з прожилками. Там сиділи люди, звисивши ноги в порожнечу, між їхніми колінами блимали хисткі вогники, а внизу застигла чорна поверхня підземного озера, відбиваючи в собі нагромадження скель. Там, унизу, на с'як-так зв'язаних плотиках, теж сиділи люди, всі звернені в один бік. Я зійшов над саму воду й побачив на другому боці, на піску, танцюристку. Вона видалася мені голою, але білизна її тіла була неприродною. Дрібними граціозними кроками збігла до води і, коли її силует відбився в ній, раптом розвела руки й схилила голову – це означало кінець номера, але ніхто не заплескав у долоні, танцюристка ще кілька секунд стояла нерухомо, потім повільно пішла берегом, огинаючи дугою його нерівну лінію. Вона була вже, може, за якихось тридцять кроків од мене, коли з нею щось сталося. Ще мить тому я бачив її усміхнене, зморене обличчя, і раптом її ніби щось заступило, силует затремтів та зник.

– Вам підігріти? – почувся за моєю спиною привітний голос.

Я обернувся. Не було нікого, тільки овальний столик крокував на смішно зігнутих ніжках: наближався до мене. Дзенькали чарки з пінистим напоєм, вишикувані на тацях, розташованих колом. Одна рука підсувала мені люб'язно той напій, друга – вже сягала по тарілку з отвором для пальця, подібним до малої увігнутої палітри, – це був автомат, я бачив за центральною шибкою тліючий жар його транзисторного серця. Я відхилився від так послужливо простягнутих до мене рук, повних ласощів, якими я знехтував, і, зціпивши зуби, наче хтось мене образив, швидко вийшов зі штучного гроту. Перейшов широку терасу, поминув скупчення столиків, алеї лампіонів, притрушених легким пилом чорних і золотих світляків, що розсипалися, догоряючи. Біля самого берега, викладеного старим камінням з пожовклим мохом, мене нарешті овіяв справжній вітер, чистий, холодний. Поруч стояв вільний столик. Я сів незручно, спиною до людей, вдивляючись у ніч. Унизу простяглася безформна темрява, тільки далеко, дуже далеко, на її закраїнах, мерехтіли тонкі, хисткі вогники – дивні, наче й не електричні; а ще далі здіймалися у небо шпаги світла, холодні, тонкі, схожі чи то на будинки, чи на дивовижні стовпи. Я прийняв би їх за промені прожекторів, коли б не те, що ці шпаги мітила то-

ненька сіточка – вони скидалися радше на вбиті у землю скляні циліндри, зроблені впереміж із увігнутих та випуклих лінз і сягали аж до хмар. Оті циліндри були, мабуть, надзвичайно високими, а навколо них мерехтіли пульсуючі вогні, які випромінювали то апельсинове, то майже біле сяйво. Такий вигляд мало місто: я намагався знайти очима вулиці, уявити їх, але цей темний та ніби мертвий простір унизу, що пролягав на всі боки, не освітлювалася жодна іскра.

– Коль?.. – почув я, мабуть, уже не вперше сказане слово, але не відразу зрозумів, що звертаються до мене.

Тільки-но я зібрався обернутися, як це зробило за мене крісло. Переді мною стояла дівчина років двадцяти у блакитному вбранні, котре наче приросло до неї, її плечі й груди тонули в темно-синьому пуху, що донизу ставав усе прозорішим. Підтягнутий живіт – наче вирізьблений з дихаючого металу. Блискучі прикраси у вухах були такі великі, аж закривали вушні раковини. Маленькі губи, на яких блукала непевна усмішка, – густо нафарбовані, ніздрі були теж червоними. (Я помітив, що саме так виглядає більшість жінок).

Дівчина сперлася руками на спинку крісла навпроти мене і проказала:

– Що з тобою, коль?!

Сіла.

Мені здалося, що вона трохи п'яна.

– Нудно тут, – мовила за мить. – Правда? Може, підемо кудись, коль?

– Я не Коль... – почав я.

Дівчина сперлася ліктями на столик і водила рукою над наливою до половини чаркою так, що кінець золотого ланцюжка, обкрученого навколо пальців, купався в рідині. При цьому вона нахилилася нижче й нижче. Я чув її подих. Якщо й була п'яна, то не від алкоголю.

– Чому? – сказала. – Ти коль. Мусиш ним бути. Кожен є колом. То підемо?

Якби я, принаймні, знав, що це означає...

– Добре, – сказав я.

Вона встала. Підвівся і я з цього страшенно низького крісла.

– Як ти це робиш? – запитала.

– Що?

Вона глянула на мої ноги.

– Я думала, що ти стоїш навшпиньках...

Я мовчки посміхнувся. Дівчина підійшла до мене, взяла під руку й знову здивувалася.

– Що в тебе тут?

– Де – тут? Нічого.

– Співаєш, – сказала й легенько потягла мене за собою.